

Núm. 80 • juliol de 2008

DE LA **Qüestió**

Dona jove i treball feminitzat

No és cap disbarat afirmar que el món està construït en masculí. Les dones que decideixen sortir a l'àmbit públic han de fer l'esforç d'interioritzar la cultura masculina que el caracteritza: és per això que algunes teories afirmen que les dones som biculturals, en haver d'assimilar la cultura masculina que existeix en l'àmbit públic i, alhora, la cultura femenina que regeix l'àmbit privat. Per una banda, les dones han de ser dolces, bones mares, intuïtives... i, per l'altra: fortes, intel·lectuals, polivalents, competitives...

La situació de les joves ha millorat substancialment al llarg de les últimes dècades, gràcies al treball i la lluita de moviments feministes, agents socials i sindicals, entre d'altres. No obstant, al segle XXI, a Barcelona, Catalunya, Europa i arreu del món, les joves encara continuen patint tot un seguit de discriminacions pel fet de ser **dones i joves**, però encara són més alarmants els casos de les dones que són víctimes d'una tercera discriminació: per ser dones joves **immigrants**, o **mares solteres**, per patir alguna **discapacitat**, per pertànyer a un **grup ètnic minoritari**, per ser **lesbianes**, per viure en un **medi rural**...

L'informe anual de la Comissió Europea de l'any 2003, ens confirma el que ja fa temps que anunciem: les desigualtats en matèria d'ocupació de les dones en relació als homes continua sent una realitat.

La Directiva 2002/73/CE de 23 de setembre, relativa al «principi d'igualtat de tracte entre homes i dones pel que fa a l'accés a l'ocupació, a la formació i a la promoció de professionals, i a les condicions de treball», reflecteix que l'existència de diferències, desigualtats i, per tant, de discriminacions en matèria laboral, a l'Estat espanyol, és força superior del que, en principi, seria acceptable a Europa.

La polarització del mercat de treball femení es pot definir com la multidiscriminació de certes dones. Determinats estudis (Torns, 2007) relacionen directament el desigual accés al mercat de treball amb la pervivència dels rols entre homes i dones. Així, als primers se'ls seguiria assignant el treball productiu, mentre que a les dones se'ls reservaria la responsabilitat reproductiva.

Des del Consell de la Joventut de Barcelona **considerem que la fita principal en matèria d'ocupació és garantir l'accés, la presència i la permanència de les joves al mercat laboral**, així com incentivar la igualtat d'oportunitats.

Les dones en general i les joves en particular, són les que més pateixen l'actual flexibilitat del treball. La segregació ocupacional es concentra en uns determinats sectors econòmics, especialment en els sectors serveis, en el qual les dones estan sobrerrepresentades.

L'ESTAT DE LA **Qüestió**

PERCENTATGE DE DONES SOBRE EL TOTAL DE PERSONES OCUPADES EN CADA GRUP D'OCUPACIÓ

En les ocupacions dels grups 4, 5, 9 i 2, l'any 2007, la proporció de dones ocupades supera la d'homes. Destaca l'increment, respecte l'any 2001, de la presència femenina en les ocupacions sense qualificació.

Font: Elaboració pròpia del CTEESC, a partir de l'INE (Institut Nacional d'Estadística).

Tot i que en aquest estudi realitzat pel CTEESC (**Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya**), es constata una notable presència femenina dins el grup d'ocupació corresponent al personal tècnic i professional científic i intel·lectual, les dades de l'enquesta de Forces del Treball de la UE revela que continuen existint dissemblances en els àmbits d'estudi entre homes i dones a nivell universitari, amb una proporció molt inferior de dones que homes que finalitzen estudis científics i tècnics.

D'altra banda, les dones amb nivells d'educació universitaris tendeixen a concentrar-se als sectors de salut i educació, en una proporció superior que la dels homes.

L'economia submergida és especialment determinant en el cas de les dones: Teresa Tornés, membre del Grup d'Estudis Sociològics sobre la Vida Quotidiana i el Treball (QUIT) del Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona afirma, en aquest sentit, que **el fet que gran part de l'activitat femenina s'hagi desenvolupat en l'economia submergida acaba amb el mite que la incorporació de la dona al mercat de treball és una cosa recent**. Igualment, conclou que la manca de dades sobre el treball submergit dilueix en part el que és la trajectòria laboral de les dones. En concret, el treball de cura de les persones és sovint invisible tot i acaparar una important presència de mà d'obra femenina.

L'ESTAT
DE LA **Qüestió**

Si bé la incorporació de les dones al mercat de treball és un fet, no ho és en condicions d'igualtat amb els homes: **les taxes d'activitat i d'ocupació femenines són inferiors a les masculines; la taxa d'atur de les dones és més elevada;** les dones es distribueixen en ocupacions diferents als homes; tenen una taxa de parcialitat més elevada i una taxa de temporalitat lleugerament superior a la masculina.

- La taxa d'ocupació a la ciutat de Barcelona al llarg del tercer trimestre del 2007 es va incrementar en un 0,4 %, fins a situar-se en el 72 %, segons dades de l'Enquesta de Població Activa (EPA). En relació al mateix període del 2006, la taxa d'ocupació ha crescut quasi mig punt, i actualment està cinc punts per sobre de la mitjana espanyola (67 %). També supera, en 2 punts, la taxa fixada pels objectius de Lisboa de l'any 2010 (70 %).
- Actualment, la taxa d'ocupació femenina a Barcelona és del 65%, mentre que la masculina és del 79 %.

TAULA 2. TAXA D'ACTIVITAT (16 A 64 ANYS) PER SEXE I GRUPS D'EDAT. CATALUNYA 2006-2007

Unitats: Percentatges

	2007			Variació 06-07		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
De 16 a 19 anys	35,5	29,8	32,7	0,8	-2,4	-0,7
De 20 a 24 anys	78,2	66,9	72,7	-0,6	-0,2	-0,4
De 25 a 34 anys	94,9	82,9	89,2	1,1	-0,2	0,5
De 35 a 44 anys	95,4	79,1	87,5	-0,2	1,5	0,7

Font : Elaboració del CTESC, a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE).

Tal i com s'observa a la taula, a Catalunya, l'any 2007 la taxa d'activitat femenina era d'un 67,9 %. Tot i haver augmentat 0,7 punts respecte el 2006, se situa en quasi 20 punts per sota de la taxa d'activitat masculina (86,7 %).

Cal destacar la baixa taxa d'activitat de les dones joves de 16 a 19 anys (29,8 %).

Un estudi de la Universitat d'Essex posa de manifest que, tot i l'increment de la participació de les dones al mercat de treball, encara tendeixen a interrompre la seva carrera quan són mares per un període de temps superior al del permís per maternitat. L'estudi relaciona l'extensió del permís per maternitat amb el nivell educatiu de les dones en la seva reincorporació al mercat de treball.

Les dones amb nivells educatius mitjans i baixos declaren més dificultats per reincorporar-se al mercat de treball una vegada esgotat el permís de maternitat, dada que podria estar relacionada amb uns ingressos salarials més baixos, derivats d'una ocupació menys qualificada, atès el seu nivell educatiu. L'estudi constata que aquesta situació està relacionada amb uns serveis de cura als infants poc desenvolupats.

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

Inactivitat

L'any 2007, la població inactiva a Catalunya d'entre 16 i 64 anys era de 1.092.000 persones, el 70% de les quals eren dones (765.000). Tot i haver disminuït en 0,6 punts respecte a l'any 2006, encara supera a la masculina en totes les franges d'edat.

Un percentatge elevat de dones roman al marge de l'activitat laboral a causa de les seves responsabilitats familiars. D'acord amb un informe d'EUROSTAT (Oficina d'estadística de la UE dels 27, una de cada deu dones d'entre 25 i 54 anys està en situació d'inactivitat a causa de les responsabilitats de la llar familiar.

La relació de les dones amb el mercat de treball continua estant lligada a les etapes del cicle vital. En aquest sentit, l'Enquesta de Condicions de vida i Hàbits, amb dades corresponents a l'any 2006, mostra que, a Catalunya, les dones són les principals responsables de les tasques de la llar i de la cura de persones en situació de dependència.

Atur

Al primer trimestre del 2008, la taxa d'atur a la ciutat de Barcelona gira entorn del 7,5%, amb un total de 54.019 persones inscrites a les Oficines de Treball de la Generalitat. Unes dades que permeten parlar de plena ocupació a Barcelona.

A Catalunya, l'any 2007 la població aturada (de 16 a 64 anys) era de 246.000 persones, de les quals el 51,6 % són dones (127.000) i el 48,4 %, homes (119.000).

Per edats, s'aprecien diferències entre ambdós sexes: mentre que l'atur en els homes disminueix amb l'edat, en el de les dones s'observa un lleuger repunt per a les edats compreses entre els 35 i 54 anys. Les taxes d'atur més elevades s'observen en la franja d'edat de 16 a 19 anys que, en el cas de les dones, arriba fins al 27,6 %.

Formació i salaris

El nivell de formació de les dones té una relació directa amb la seva ocupació: **a més formació, més ocupació.** Segons dades de l'Enquesta de Població Activa (EPA) corresponents al tercer trimestre de l'any 2007, un 36,49 % de les dones ocupades ha cursats estudis superiors; i és aquí on hi ha un diferencial menor en nombres absoluts respecte dels homes.

L'escolarització massiva dels i les joves de Barcelona i l'allargament dels períodes de formació, ha fet que se superin amb escreix els nivells formatius de les generacions anteriors i que molts i moltes joves es trobin encara immersos de ple en el seu procés educatiu.

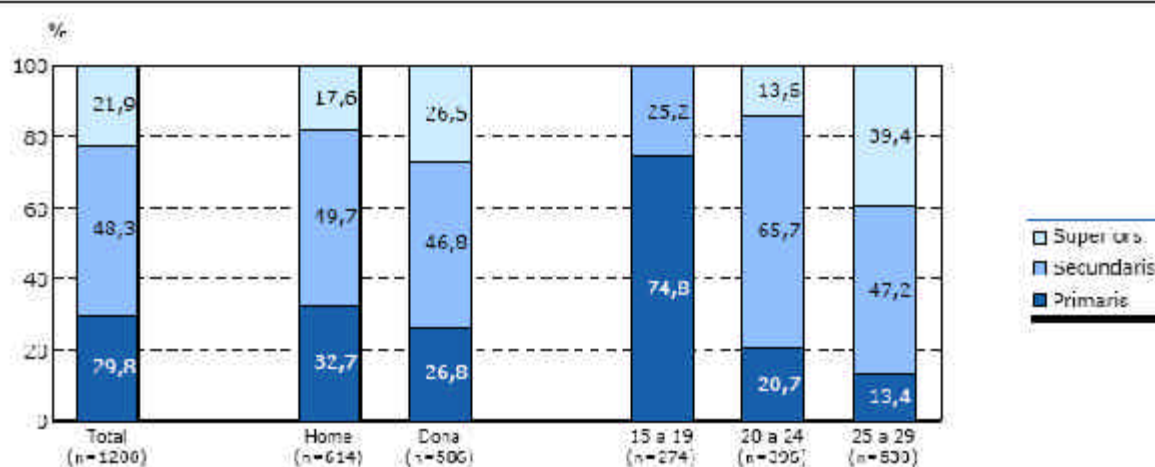
L'ESTAT
DE LA

Qüestió

El 0,4 % de les persones joves no ha acabat els estudis primaris; el 29,8 % ha finalitzat només els estudis primaris (EGB o ESO); el 48,3 % té estudis secundaris (Batxillerat, BUP, FP o MP) i el 21,9 % restant disposa de titulacions superiors (de grau mitjà, superior o mestratges). Són dades del Pla Director de la política de joventut 2006-2010, que també confirmen que, a escala global, les noies adquireixen un nivell d'estudis més elevat que el dels nois, i un 26,5 % té estudis superiors (per un 17,6 % dels nois), on no s'acompleix la correlació més formació- més ocupació.

El progressiu increment en les qualificacions dels i les joves barcelonines és rellevant si tenim en compte que l'any 1997 el percentatge dels i les joves amb estudis superiors finalitzats era només d'un 14,8%.

Nivell d'estudis segons sexe i edat. Any 2002

El perfil de la persona jove estudiant i titulada s'està feminitzant, és a dir, hi ha més noies que nois matriculats a les universitats, i més noies amb titulació. L'accés a l'educació, com reflecteix la gràfica, sembla, doncs, un dels àmbits on s'ha avançat quant a la igualtat d'oportunitats entre sexes, encara que continua sent molt palesa la diferència pel que fa a l'elecció dels estudis; hi ha més noies titulades en humanitats, ciències (biologia, geologia, química...), i en àmbits relacionats amb l'educació, la pedagogia... La tria dels estudis també evoluciona, i cada cop més, les dones opten per carreres que fins ara es consideraven baluards masculins, com les carreres tècniques, socials o jurídiques.

Pel que fa a les retribucions salarials, la discriminació per raó de sexe és el resultat de diversos factors i reflecteix una sèrie de desigualtats entre homes i dones al mercat laboral, com ara la segregació horitzontal i vertical, les diferències en el tipus de contractació, l'antiguitat i altres variables definidores de la trajectòria laboral.

Hi ha d'altres factors que poden influir en la discriminació salarial, com ara l'orientació acadèmica o professional, o els mateixos estereotips socials, que encara encasellen la dona en el treball reproductiu i a l'home en el treball productiu, relacionat amb l'activitat laboral. La poca valoració de les feines reproductives en relació a les productives condueix a la secundarització del treball femení en general.

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

Sovint, la discriminació salarial és difícil de mesurar ja que, en ocasions, es camufla amb les categories professionals i llocs de treball diferents per a homes i dones, o en l'accés a les primes (hores extres, plus nocturnitat, productivitat...), que varien substancialment la retribució mensual.

Els contractes a temps parcial afecten a les dones de forma unànime, cosa que té conseqüències notòries en els seus salaris.

INVISIBILITAT DEL TREBALL FAMILIAR DOMÈSTIC

El valor del treball familiar domèstic és de 54.243 milions d'euros, que equival al 40 % del PIB de Catalunya de l'any 2001.

Si bé, en els últims temps, el treball familiar domèstic o reproductiu de caràcter no remunerat s'ha posat de manifest, segueix infravalorat social i econòmicament. La principal explicació del fenomen és que, avui en dia, impera un sil·logisme que connecta directament el concepte treball amb la remuneració econòmica.

El treball reproductiu és indispensable per al sosteniment i per la cura de la vida humana. Per què no compta amb el reconeixement social i polític que li correspon?

Des de la reflexió i el debat, al Consell de la Joventut de Barcelona formulem diferents hipòtesis: una d'elles, més antiga, d'ordre ideològic patriarcal. És sabut que, a totes les societats, el grup dominant defineix i imposa els seus valors i concepció del món: construeix unes estructures, estableix les relacions socials i de poder, elabora el coneixement i dissenya els símbols i l'ús del llenguatge. Dits valors tendeixen a categoritzar-se com a universals, i una de les conseqüències d'aquesta universalització és la invisibilització de la resta de la societat. En aquest sentit, hem de tenir en compte que **vivim en un món on la ciència i la cultura han estat construïdes pel poder masculí** (androcentrisme).

D'altra banda, i per contra, organitzacions, institucions socials, administració i societat en general, segueixen sense considerar la cura de la vida humana com a responsabilitat social i política. Això queda clarament reflectit en els debats sobre l'Estat del Benestar, on és habitual que educació i sanitat siguin tractats com a serveis bàsics i necessaris que ha d'oferir el sistema públic, però, en canvi, ni tan sols es té en compte el servei de cures.

A mida que les dones s'han incorporat al mercat de treball, la figura de la mestressa de casa tradicional ha tendit a desaparèixer, la qual cosa no la lliura de les seves tasques de cuidadora, sinó que la porta a carregar amb un doble paper: cuidadora i treballadora. Això és el que anomenem la doble jornada laboral.

Aquest procés de compatibilització ha exigint a les dones desenvolupar diferents mecanismes de resistència individual, adaptacions i eleccions diverses que tenen a veure amb reduccions del treball familiar i amb formes específiques d'incorporació al mercat de treball.

Alhora, la incorporació laboral de les dones els ha suposat introduir-se en un món -mercantil- definit i construït per a i pels homes. La paradoxa es troba en què aquest món mercantil funciona gràcies a que es recolza i depèn del treball familiar; és a dir, requereix llibertat de temps i d'espai (algú a casa, que realitzi les activitats bàsiques per a la vida quotidiana).

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

Mentre existia el model tradicional fordista i els treballs de dones i homes apareixien com a paral·lels i independents juntament amb el tipus tradicional de família, el nexa entre la cura de la vida i la producció capitalista es mantenia ocult i tota l'activitat que realitzaven les dones a casa es feia invisible.

El conflicte d'interessos entre les diferents feines comença a fer-se visible quan les dones passen a realitzar les dues feines i viuen en el seu propi cos l'acumulació de la doble jornada laboral, el temps que se sobreposa, i el continu desplaçament d'un espai a un altre.

D'aquesta manera, **la tensió viscuda per moltes dones no és més que el reflex de la contradicció molt més profunda de les nostres societats: la que existeix entre la producció capitalista i el benestar humà**, entre l'objectiu del benefici econòmic i el de la cura de la vida, ja que tots dos conceptes formen part d'una mateixa moneda.

Avui en dia, la família i les relacions són més privades que mai, ja que és l'interès individual qui els dota de sentit. Si abans la supervivència era la finalitat del matrimoni i de la família, ara el constitueix *l'interès i el benestar individual*; cadascú és responsable de la seva trajectòria.

La societat actual no rebutja de forma explícita a les mares solteres, com succeïa abans, però tot i així moltes dones encara perceben un rebuig encobert causat per l'estigmatització que segueixen patint; no es respecten del tot els seus drets familiars, socials, polític-jurídics. Sistemàticament se senten menyspreades en la interlocució i/o negociació amb les institucions, i se senten excloses dels discursos polítics que sovint les ignoren.

Gran part de les llars monoparentals s'ha d'afrontar a una sèrie de problemes i dificultats, que imposen serioses limitacions a la seva integració social i desenvolupament personal.

Les mares solteres assumeixen en solitari les funcions parentals, les tasques domèstiques, les responsabilitats en l'educació i criança dels fills i les filles i el pes de ser l'única font d'ingressos de la unitat familiar. Generalment, la sobrecàrrega de tasques les condemna a l'absència de vida personal i social, contribueix a l'aïllament i genera sentiments de soledat, d'abandonament... A més, un dels temors principals de moltes mares solteres és que ningú les vulgui pel fet de tenir un fill, que no els sigui possible refer la seva vida afectiva en parella.

Un seguit de fets influeixen negativament en l'autoestima de les mares solteres, especialment de les adolescents: els canvis físics deguts a l'embaràs, l'aïllament del seu grup d'iguals, l'abandonament dels estudis per la cura i criança del nadó, la vida sota les normes de la família que els impedeix prendre les seves pròpies decisions, el sentiment de culpabilitat per haver-se quedat embarassades, la pèrdua de totes les activitats gratificants i d'oci, i la preponderància de les activitats obligatòries.

Les mares solteres, com tothom, han de treballar per elles i per la seva unitat familiar. Ara bé, **a la nostra ciutat, ser dona jove i tenir càrregues familiars suposa una de les majors traves per aconseguir una feina.** Això sense comptar amb els problemes de conciliació de la vida laboral, personal i familiar que es deriven del fet d'haver d'enfrontar-se totes soles a la criança dels seus fills i filles.

Considerem que tots aquests factors comporten un major risc d'exclusió social per a les joves mares solteres: **necessiten més recolzament econòmic, més oportunitats en l'àmbit laboral, millores d'accés a un habitatge, i nous mecanismes de conciliació i usos del temps** ja que, amb l'absència de mesures específiques per a elles, les polítiques actuals penalitzen el fet de ser mare soltera.

Què demana el Consell de la Joventut de Barcelona?

- El **pas de les dones a la ciutadania de ple dret**, potenciant la igualtat com un valor dins de les relacions personals i familiars.
- L'aplicació del principi de transversalitat en l'acció política de les administracions, tot comptant amb l'opinió i la manera de veure el món de les joves, i considerar les seves necessitats específiques.
- **L'eliminació de la divisió sexual del treball** que legitima les relacions desiguals de poder entre homes i dones.
- Una política d'**ocupació específica per a les dones joves**, basada en mesures d'acció positiva i en una política de formació ocupacional que sigui realment eficaç en la inserció de les dones en el mercat laboral i que no les dirigeixi cap a llocs de treball que perpetuïn el rol laboral considerat femení.
- El foment de la igualtat de tracte i condicions per als treballadors i treballadores joves, utilitzant la negociació col·lectiva com a vehicle. La promoció, en els convenis col·lectius, d'actuacions encaminades a eliminar les discriminacions, directes i indirectes. La fi de la segregació per raó de gènere en el treball. I, sobretot, és urgent vetllar perquè homes i dones gaudeixin del mateix salari per la mateixa feina.
- **Ajuts a les joves que volen formar una família**, especialment a les que formen una família monoparental: per compatibilitzar feina, estudis i/o els fills o filles, així com **promocionar habitatges de lloguer assequible i oferir una veritable xarxa pública d'escoles bressol**.
- Creació de **més places gratuïtes a les escoles bressols** de 0-3 anys.
- Cofinançament i promoció de **plans pilots de bones pràctiques a municipis i empreses**, i estimulació del debat i participació activa dels interlocutors socials en l'oferta de mesures factibles per promoure la conciliació de la vida personal, laboral i domèstic-familiar.
- Reorganització del temps de treball i de producció perquè la gent jove pugui compaginar sense tensions les feines productives o de la vida quotidiana.
- Adaptació dels treballs remunerats als diferents moments de la vida (horaris, transports, repartiment de la jornada laboral, reducció del temps de treball remunerat, excedències, etc).
- Que l'administració elabori i articuli mesures i polítiques concretes que tendeixin a la conciliació laboral, familiar i personal.

L'ESTAT
DE LA

Qüestió

- Disseny dels indicadors estadístics que descriguin la realitat de la producció de les llars.
- Elaboració dels esquemes interpretatius més realistes que integrin tant l'economia monetària (mercantil capitalista), com la no monetària (familiar, domèstica i comunitària) i els diferents tipus de treball.